

Slovenski dom

Štev. 141.

V Ljubljani, v sredo, 24. junija 1942-XX.

Leto VII.

Izključna pooblaščenka za oglaševanje italijanskega in tujega
izvora: Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano.

Uredništvo in uprava: Kopitarjeva 6, Ljubljana.
Redazione, Amministrazione: Kopitarjeva 6, Lubiana.

Concessionaria esclusiva per la pubblicità di provenienza italiana
ed estera: Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano.

Il bollettino n. 756:

Le truppe italiane sul confine d'Egitto

Il Quartier Generale delle Forze Armate comunica:

Elementi avanzati delle truppe dell'Asse hanno raggiunto il confine libico-egiziano.

Complete le operazioni di rastrellamento, il numero dei prigionieri presi a Tobruk ha superato i 28 mila.

Sulle basi aeronavali di Malta nostre formazioni aeree hanno condotto violente azioni di bombardamento, a seguito delle quali numerosi e vasti incendi sono divampati nella zona degli obbiettivi. Tutti i nostri velivoli hanno fatto ritorno.

Sprejem španskega zunanjega ministra pri sv. očetu Piju XII.

Vatikansko mesto, 24. jun. s. Njeg. Svetost Pij XII. je včeraj dopoldne sprejel v zasebno audienco španskega zunanjega ministra eks. Serrano Sunera, ki se je pripeljal v Vatikan z vile Madama, kjer se je bil nastanil, in sicer z vatikanskimi državnimi avtomobili v družbi komornikov, ki nosijo plašče in meče. Španskega ministra je spremljala njegova soproga, španski veleposlanik pri sv. stolici in drugi. Na dvorišču Sv. Damaza sta odličnega gosta sprejela dva komornika v plaščih in z meči. V sprejemu, v katerem je šlo več vplivnih vatikanskih osebnosti, se je Serrano Suner podal v Klementinsko dvorano, kjer so se mu poklonili vsi španski višji cerkveni dostojanstveniki. Odtod je španski minister odšel v zasebno knjižnico, kjer se je tedaj mudil sv. oče. Sunerjeva soproga in ostalo spremstvo je ostalo

Uradno vojno poročilo št. 756 pravi
Prednji oddelki osnih čet so dosegli libijsko-egiptovski mejo.

Po dopolnjenih očistevalnih nastopih je število ujetnikov, dobljenih v Tobruku, preseglo 28.000.

Naši letalski oddelki so izvedli na letalska in pomorska oporišča na Malti silovite bombniške nastope, zaradi katerih so v predelu ciljev izbruhnili številni in obsejni požari. Vsa naša letala so se vrnila.

Rim, 24. jun. s. Da bi prehitel nevihto, ki je grozila izbruhniti včeraj v angleški spodnji zbornici, je zastopnik ministrskega predsednika

v predstobi. Po razgovoru med sv. očetom in ministrom Sunerjem, ki je trajal eno uro in četrto, so privedli v knjižnično dvorano Sunerjevo soprogo. Sv. oče je obema poklonil rožni venec. Potem so dovolili vstop še ostalemu spremstvu, ki mu je sv. oče izrekel svoj pozdrav.

Ko je bila audienca tako končana, je Serrano Suner odšel spet v sprejemo na obisk k vatikanskemu državnemu tajniku msgr. Maglioneju. Po razgovoru z njim mu je predstavil svoj soprogo in druge spremljevalce. Nato so se gostje vsi skupaj podali v vatikansko baziliko, kjer so molili pred grobom prvaka apostolov, sv. Petra. Odtod pa se je španski zunanj minister s spremstvom vrnil spet v vilo Madama, kjer mu je nekoliko pozneje vatikanski državni tajnik Maglione vrnil obisk.

Vrnitev Italijanov iz Vzhodne Afrike

Vladarska dvojica pozdravlja vračajoče se rojake v Livorno

Livorno, 24. jun. s. Iz Napolija sta včeraj dopoldne pripluli v Livorno dve motorni ladji, s katerima so se pripeljali iz Vzhodne Afrike Italijani, po veliki večini ženske in otroci. Italijanski rojaki so v Livorno doživeli to čast, da sta jih po njihovi vrnitvi v domovno sprejela sam Kralj in Cesar ter Kraljica in Cesarica, ki sta se pripeljala iz S. Rossoreja včeraj dopoldne ob osmih na sedež pristaniških oblasti, kjer so ju sprejeli vojvodinja d'Aosta — mati, nadzornica Rdečega križa in minister za italijansko Afriko. Vladarja sta stopila na ladjin krov in sta se dolgo in ljubeznivo razgovarjala z rojaki, ki so se pripeljali z ladjama. Kraljica in Cesarica se je zlasti zanimala za otroke in jih z materinsko lju-

beznivostjo nagovorila.

Navzočnost vzvišenih vladarjev je dala povod za navdušeno manifestacijo, pri katerih so Italijani, ki so se vrnili iz Vzhodne Afrike, vzklikali Italiji in zanesljivi zmagi. Čim sta vladar in vladarica zapustila ladjo, se je takoj začelo izkrcavanje. V Livorno se je vrnilo 1500 oseb, ki so namenjene v razne kraje Srednje Italije, kamor se se odpeljuje, potem ko so jih pogostili, s posebnimi vlaki.

Genova, 24. jun. s. V Livornu in Genovi so se izkrcale nove skupine Italijanov — prihajajočih iz Vzhodne Afrike. Nudili so jim podporo po ukrepih ministrstva za italijansko Afriko, nato pa so jih poslali v domače občine.

Nemško vojno poročilo o nepretrganih bojih za trdnjavo Sebastopol

Hitlerjev glavni stan, 24. junija. Nemško vrhovno poveljstvo pravi v svojem včerajšnjem vojnem poročilu:

Na severnem utrjenem odseku pri Sebastopolu so bili sovražnikovi ostanki, ki so še ostali na ozkem pasu severno od zaliva Severnaja, oboljeni. Na ostalem utrjenem bojišču so bile v trdih bojih in kar najhujših težavah zaradi ozemlja osvojene številne utrdbe in izvojevane druge obrambne naprave. Silne skupine bojnih letal so podpirale napade in bombardirale sovražnikova skladišča in shrambe streliva. Na severni obali Azovskega morja je bil zavržen krajeven poskus Sovjetov, ki so se hoteli izkrcati. Ostanki zadržane sovjetske divizije, ki so se bili po gozdovih severnozhodno od Harkova, so bili uničeni. Našli smo 660 mrtvih, zajetih pa je bilo 946 ujetnikov ter 200 topov. Na srednjem odseku vzhodnega bojišča manjši boji pri Volhovu. Sovražnik je imel hude izgube po vročih bojih, polnih raznih dogodkov v gozdu. Sovjetska letalska sila je včeraj izgubila 100 letal. Pet naših letal je šlo v

izgubo.

V Severni Afriki so predstraže nemških in italijanskih divizij dosegle do libijsko-egiptoske meje. Pri zavzetju pristanišča Tobruka so vojni oddelki potopili topniški čoln in šest prevoznih ladij s skupno 5200 tonami, ki so hotele z angleškimi četami ubežati.

Nemška in italijanska bojna letala so s težkimi bombami obdelovala naprave na letališču Lucca. V pretekli noči so angleški bombniki znova napadli mesto Emden. Civilno prebivalstvo je imelo manjše izgube. Zadata so bila številna poslopja po stanovanjskih četrtih.

V trdih zimskih bitkah na vzhodnem bojišču so letalstvo dodeljeni bataljoni v bojih na kopnem hrabro branili letališča in posebno ogrožene odseke bojišča. Ti oddelki zdaj odlično sodelujejo z vojaškimi enicami v drugih nastopih. V teh bojih po nepretrdnem ozemlju se je posebno izkazala divizija Meindl. Podporočnik Leykauf, letalec nekega lovskega oddelka je nad vzhodnim bojiščem v eni noči sestrelil šest prevoznih letal.

Uradne izjave o namenih razgovorov med Churchillom in Rooseveltom

Nemško stališče do posvetovanj v Washingtonu

Buenos Aires, 24. junija. s. O razgovorih med Churchillom in predsednikom Rooseveltom so zdaj dali tole izjavo:

Predsednik Roosevelt ter ministrski predsednik Churchill s sodelovanjem visokih uradnikov mornarice, vojske in letalstva nadaljuje v Washingtonu vrsto razgovorov in posvetovanj, ki so se začeli v petek. Cilj teh razgovorov, kako bi do največje mere in kar najhitreje zbrali vojne sile zaveznikov držav proti sovražniku; preučevati hočejo in kolikor moč poenotiti vse ukrepe, ki so se nekaj časa po njih ravnali, da bi razvili in vzdržali napor zaveznikov držav sprito velikih in hudih nalog, ki jih bodočnost hrani za zaveznike. Seveda je nemogoče dati kakšen koli pregled o razvoju razgovorov, po uradnih izjavah, ki se nanje nanašajo, pa je možno samo priti do nekkih slutnj.

Berlin, 24. junija. s. O prvem uradnem poročilu iz Washingtona glede razgovorov med Churchillom in Rooseveltom pravijo v Berlinu, da je le neroden poskus odgovora na hudo po- bitost, ki je zajela anglo-saksonski svet zaradi

zadnjih velikih zmag Osi. Churchill podaljšuje svoje bivanje v ameriški prestolnici in čaka, da bi se utešili zagrenjenost in razočaranje zaradi poloma osme armade ter hoče vsi pobiti odporiti s tem, da poudarja važnost svojih posvetov z Rooseveltom. Berlinski list je objavil celotno besedilo uradnega poročila in dostavlja, da še nikdar ni bilo tako oklevajoče in zlasti megljeno. Znamenite Pitijine prerokbe so bile v primeri s tem prave mojestrovine jasnosti. »Soglasje« v teh razgovorih pomeni bržkone, da Anglija, ki jo je Churchill iz ene nesreče spravil v drugo, sprejema gospodstvo Bele hiše, ne da bi trenila z očmi. List »Nacht-ausgabe« se izprahuje, kaj je z »bliskovitimi odločitvami«, ki sta jih hotela izdelati Churchill in Roosevelt in ki naj bi jim takoj sledilo uresničenje. Mar se nista velika vojaška veščaka sešla, da bi govorila o »zmagi«? — V nasprotju s tem izjavljajo, da sta se bavila z vprašanji, kako bi v najkrajšem času spravili skupaj največ sile: ta cilj je kaj umeven in uravnič presenetljiv, saj brez zbiranja sil se ni niti možno vojskovati, kakor vsi vemo.

Italijanska vojska na egiptovski meji

Vojno poročilo št. 756 — Uradno poročilo v angleški poslanski zbornici o padcu Tobruka

Atlee takoj povzel besedo, da bi govoril o padcu Tobruka. Ko je prebral dolgo poročilo generala Auchinlecka o poteku različnih razdobjih bitke, ki se je začela 7. maja, je na kratko govoril o napadu na trdnjavo. V poročilu o zagrizenem boju, ki je potekal med utrjenimi postojankami na gradu, kamor se je Italijanom in Nemeem posrečilo vdreti v malo urah, in ki ga je po Atleejevih besedah branila primerna posadka angleških, indijskih in afrikanjskih čet, je dostavil: »Padec Tobruka in zajetje večine njegove posadke sta zelo hud in nepričakovan udarec. Imeli smo zelo hude izgube. Položaj je težaven, toda bitka se nadaljuje.

Lizbona, 24. jun. s. Angleški tisk še naprej napol potro, napol užaljeno razlaga padec Tobruka. »Daily Herald« si v uvodniku želi, da bi se takoj začela preiskava, ki naj položaj pojasni. Tudi če se prizna, da so težave s preskrbo vojske v Cirenajki bile velike, ni mogoče trditi, da udaja ne pomeni hude napake, ki je toliko pomena, da je Anglija ne more odpustiti. Vsi državljani morajo zahtevati, naj vlada s svojimi dejanji dokazuje, da je dolga vrsta angleških porazov končana. Vojaški strokovnjak lista »Times« pripominja, da so upravičeni razlogi za domnevo, da bi bile velike sile v Tobruku omogočile takojšnji protinapad, toda če so angleški načrti bili taki, jih je sovražnik znal prehiteti. Če se upoštevajo ti dogodki, je treba biti zelo previden pri zaupanju v našo sposobnost za odpor. In vse je treba še enkrat znova začeti.

Vichy, 24. jun. s. Nagla udaja Tobruka še naprej zanima francoske vojaške kritike. V »Journal« piše general Duval: »Posadka v Tobruku se je udala italijanskemu 21. armadnemu zboru.

Angleške navedbe o izgubah v pomorski bitki pri Panteleriji

Rim, 24. junija. s. Pod pritiskom zahtev z vseh strani se je namestnik ministrskega predsednika Atlee odločil, da danes v poslanski zbornici prizna vsaj del izgub, katere je angleška mornarica imela v bitki pri Panteleriji. Omejil se je na priznanje, da so Angleži izgubili eno lahko križarko, štiri rušilce, dva parnika iz konvoja ter 30 letal.

Amerikanci zasedajo London

Lizbona, 24. junija. s. Portugalski listi poročajo iz Londona, da so ameriške čete zdaj v angleški prestolnici in so se utaborile po parkih ter vrtovih, to pa na osuplost Londončanov, ki so bolj nejevoljni kakor navdušeni nad tem, da si njihovi zavezniki lastijo tako pravico. Po mnogih parkih so Rooseveltovi vojaki uredili igrišča za košarko. Enega izmed glavnih trgov v Londonu so okupatorji kar prekrstili v »Ameriški trg«.

Pet smrtnih obsodb v Berlinu

Berlin, 24. jun. s. Izpolnjena je bila smrtna obsodba, ki jo je izrekel berlinski sodišče nad petimi zločinci zaradi raznih prestopkov. Neka ženska, katere mož je na bojišču, je umorila svoja dva otroka, ki sta ji bila v oviro pri razvratnem življenju. Vsi štirje drugi, ki so bili tudi obsojeni na smrt, so bili že prej kaznovani. Eden njih je ubil poljskega čuvaja, drugi je zagrešil celo vrsto sleparij, tretji in četrti pa sta imela na vesti številne vloome.

Razširjenje ameriškega črnega seznama

Lizbona, 24. junija. s. Na črnem seznamu Združenih držav se vedno bolj množi število podjetij, ki jih sumijo, da trgujejo z državami osi. Ta seznam je dozdaj vseboval 9000 imen, te dni pa so mu dodali še 142 trdk iz evropskih nevtralnih držav ter 308 podjetij iz držav latinske Amerike. To dejstvo dokazuje v prvi vrsti, da grožnja o vključenju v ta strašni seznam ne vpliva na nikogar. Drugič pa dokazuje, da se nevtralni trgovini zdi vedno primerjane, da ustanovi stike z državami trojne zveze, s čimer se praktično koristi poslov z Anglijo in Ameriko zmanjšuje, saj so pota do niju postala neuporabna zaradi italijanskih nemških in japonskih podmornic. Zaradi tega je treba pričakovati, da se bo črni seznam naprej množil.

Pogreb voditelja hitlerjevskega motoriziranega zbora

München, 23. junija. s. V Hitlerjevi navzočnosti so slovesno pokopali načelnika motoriziranih sil narodno-socialistič. stranke, Adolfa Hühnleina. Pogreba so se udeležili tudi minister Goebbels, ki je imel nagrobni govor, Frank, Rust, Ohnesorge, več državnih tajnikov in vse najvišje osebnosti z Bavarskega. Vojsko je zastopal maršal Keitel. Italijanskega veleposlanika Alfierija je zastopal Pittaris. Führer je izkazal pokojniku največjo čast s tem, da mu je podelil najvišje nemško odlikovanje.

O katastrofalnem položaju Anglije

Rim, 23. junija. s. s. V nekem svojem članku o položaju v Libiji piše »Daily Mail« naslednje: Javnost je bila še enkrat prevarana. Vojaški radijski poročevalci iz Kaira, ki tako rad že vnaprej zmaguje, je gotovo zvedel, da so bili Angleži po zadnjih uspehih Osnih sil potisnjeni tja do egiptovske meje. Splošno neodobravanje je toliko večje, v kolikor so bile že vnaprej podane prezgodnje optimistične izjave. In dvoma, da je stvar zaveznikov doživela nov udarec. Če na kratko povzamemo dogodke v letu 1942, moramo priznati, da je položaj Velike Britanije katastrofalen. V Vzhodni Aziji in v Libiji, povsod razvaline in polom.

Nekaj angleških razlag med to bitko je bilo posebno optimističnih. Nihče si ni mislil, da bi do udaje Tobruka moglo priti tako naglo. 25.000 mož, ki so ostali za posadko v Tobruku, dokazuje, da je namen angleškega poveljstva bil, upirati se prav tako kakor leta 1941. Dosežena je bila popolna zmaga na morju in na kopnem. Moralno ravnovesje med četami generala Bastica in Romela ter med četami generala Ritchieja je bilo razbito. Dosežena je bila egiptovska meja.

Drugi razgovor Duceja s španskim zunanjim ministrom

Rim, 24. junija. s. Duce je včeraj še enkrat sprejel v Beneški palači ob navzočnosti grofa Ciana španskega zunanjega ministra Serrano Sunera. Imel je z njim prirčen razgovor, ki je trajal nad eno uro.

Vesti 24. junija

Hrvaški general Perčević ter zastopnik zunanje ministrstva Bačić sta ob prvi obletnici hrvaške vojne napovedi Rusiji obiskala italijanskega odpravnika poslov v Zagrebu.

Za nemško mornariško topništvo so ustanovili posebno vojno odlikovanje in priznanje za hrabrost, ki so jo topničarji pokazali v hudih bojih in pri protiletalski obrambi.

Na Švedskem je veliko razburjenja povzročila novica, da je neka sovjetska podmornica brez opomina torpedirala neki švedski parnik tik ob obali. 13 mož posadke je izgubilo življenje.

Rimski uradni list prinaša odlok o prepovedi izvoza tobaka za ves čas sedanje vojne ter še šest mesecev po sklenitvi miru.

Skupina indijskih upornikov je ustavila vlak, s katerim so potovali angleški častniki. Stirje so pri tem bili ubiti.

35% prebivalstva v Alžaciji je včlanjenega v nemški narodnosocialistični stranki ali pa v njenih organizacijah. Strankarsko izkaznico ima zdaj 370.000 Alžacianov.

Pri posvetovanjih s predsednikom Rooseveltom naj bi bil Churchill izrekel tudi željo, da bi Združene države poslane svoj vojaški zbor v Afriko in na Bliznji Vzhod, ker se je položaj tam zaradi zadnjih dogodkov zelo poslabšal.

Nemški minister za zasedene ruske pokrajine Rosenberg je dopotoval v ukrajinsko mesto Rovno in se udeležil zborovanja nemških generalnih komisarjev iz Ukrajine. Rosenberg je imel pri tej priliki govor, v katerem je dejal, da se je treba otestiti misli, da bi poprejšnja Rusija bila enotna država z enotnim prebivalstvom. Vodstvo evropskega vzhoda je dano Nemčiji. To je največja naloga, ki je bila kdaj postavljena kakemu narodu v zgodovini. To nalogo pa je treba rešiti tako, da bo sedanja vojna zadnja v Evropi.

Ob koncu meseca maja je imel Rim 1.445.920 prebivalcev, poročajo uradno.

Še ta teden bo najbrž prispel v Ankaru novi francoski poslanik pri ankarški vladi, Gaston Bergery.

V Avstraliji je povzročil silno škodo poljedelstvu ogromni naval kongurjev. Velike črede teh živali so preplavile polja in popolnoma uničile pridelek.

Predsednik Argentine Ortiz je zaradi bolezni odstopil. Njegove posle pa bo opravljal podpredsednik Castillo.

V Franciji nameravajo izdati nakaznice za vino po vzgledu krušne karte. S kartami za vino bo lahko vsak kupec imel možnost za prost nakup vina, v kateri koli točilnici ali trgovini, seveda v omejeni količini. Karte bodo izdali v septembru, tik pred novo vinsko letino.

Siamska vlada je sklenila preseliti prestolnico iz Bangkoka v kraj na meji dveh osrednjih siamskih pokrajin. Kraljevi odlok za zidavo nove prestolnice je že izdan, v dose-danji prestolnici Bangkoku pa so prepevali zidavo vseh novih vladnih poslopij.

Hitler je za novega načelnika narodnosocialističnega motoriziranega zbora imenoval višjega skupinskega vodjo Erwina Krausa, ki je od leta 1923 član narodnosocialistične stranke.

Na osmem zasedanju Zveze za neodvisnost Indije so odobrili več sklepov, pripravljenih na tajnih sejah. Zasedanje bo danes zaključeno s skupno svečanostjo, kateri bodo prisostvovali vsi indijski delegati.

Ameriške vojaške oblasti računajo z možnostjo novega japonskega napada na Havaje in so povabile civilno prebivalstvo, naj se izseli iz mest, če ni nujno, da je tam zaradi službe. Sanghajski listi prinašajo novico, da je sovjetska vlada odbila nujni klic maršala Čang-kajška, naj pošlje na Kitajsko orožje. Listi pravijo, da zahteva vojna z Nemčijo vso sovjetsko izdelavo orožja zase.

Po težavnih pogajanjih med madžarskim in žvircarskim trgovinskim zastopstvom so zdaj obnovili trgovsko pogodbo med tema državama. Nova določila pomnožujejo količine blaga, ki ga bosta Svica in Madžarska izmenjavali.

Bolgarska vlada je razglasila civilno mobilizacijo v vseh rudniških podjetjih. Uslužbenici in delavci v njih so prosti vojaške službe, so pa pod vojaškim poveljstvom in jih sodijo vojaška sodišča.

Dr. Ivan Tomšič:

Knjiga o vojnem in nevtralnostnem pravu

Znanstveno delo profesorja ljubljanske univerze dr. Tomšiča Ivana, ki je pod tem naslovom izšlo v začetku letošnjega leta, je razdeljeno na dva obsejna dela. Prvi del obravnava vojno pravo, vsebina drugega dela pa je nevtralnostno pravo.

Vojno in nevtralnostno pravo je najmlajše dete pravnih znanosti in je zaradi tega tudi eno najtežjih in najmanj raziskanih pravnih problemov. Pravo, ki naj ureja odnose med posameznimi osebam in ustvarja pravni red v posameznih zaključenih državah in skupinah, je staro toliko časa, kolikor so stare te skupne ljudske zajednice. Povsem nekaj novega pa je pojem vojnega in nevtralnostnega prava.

Pojem meddržavnega prava, ki velja samo v vojnem času, so začeli preučevati šele sholastični bogoslovci. Vitoria in Suarez — španska teologa — sta hkratu z Grotijem ustanovitelja vede o meddržavnem pravu. Prvi, ki je skušal znanstveno urediti preučevanje meddržavnega prava je bil Hugo Grotius. Ta je šele v letu 1625 napisal delo: »De iure belli ac pacis libri tres«. Razvoj pa je šel v tem pogledu le počasi naprej. Največ uspeha so dosegli v tej smeri vojni pravni dogovori in Haag v letu 1899. in 1907.

Razprava dr. Tomšiča je važen prispevek na tem področju.

V prvem delu svojega znanstvenega dela oblikuje dr. Tomšič najprej splošne predpise vojnega prava: vojna po meddržavnem pravu, vojno pravo z opredelitvijo pojma vojnega prava, njega zgodovino, formalni viri in sankcije vojnega prava, pričetek vojne in njegovi pravni učinki, učinek pričetka vojne na diplomatske in konzularne odnose, na meddržavne pogodbe, na imovino sovražnih držav ter na trgovske odnose oseb in imovine državljanov sovražnih držav, bojšče z vojnimi ozemljem in operacijskim predelom, osebe v vojni s posebnimi predpisi o parlamentarcih, vohunih, vojnih ujetnikih ter o bolnikih, ranjenih in mrtvih, o dovoljenih in nedovoljenih vojnih sredstvih, dalje o vojnih pogodbah (udaja, ustavitev bojevanja in premirje) ter nazadnje o koncu vojne.

Posebna določila vojnega prava so razdeljena na tri poglavja, ki vsebujejo kopno vojno pravo, pomorsko vojno pravo ter zračno vojno pravo. Obsejnejše je drugo poglavje o pomorsko-vojnem pravu, ki podrobno obravnava vojno ozemlje in mor-

skobojne sile, morskovojna sredstva, morsko blokado ter vojni plen.

V drugem delu knjige obravnava pisec nevtralnostno pravo. To je pojasnjen pojem nevtralnosti in nevtralnostnega prava, dalje formalni viri nevtralnostnega prava, pričetek in konec nevtralnosti, dolžnosti nevtralnih držav, njihove pravice, nadalje pravni položaj državljanov nevtralnih držav, njihova svoboda trgovanja, vojni kontraband in končao pomoč, ki nasprotuje nevtralnosti.

Tretji del knjige je dodatek vojnemu in nevtralnostnemu pravu in obravnava zasebno pravo v vojni na morju in v zraku. Sledi še obširno imeniko in stvarno kazalo. Zlasti ni prezreti, da pisec pod črto primerja celo notranja določila, ki so jih nekatere države izdale in ki so pomembna za meddržavne vojne odnose. Tako so zlasti važni predpisi italijanskega vojnega zakonika, ki je bil izdan neposredno pred pričetkom sedanje vojne v letu 1938.

Ze iz zgoraj navedene vsebine tega znanstve-

nega dela je razvidno, da je knjiga sijajno sistematizirana. Vsa obširna snov je podana pregledno in nadvse razumljivo. Zaradi tega to delo ne bo samo odličien učenik za mladi pravniški naraščaj in nepogrešljiva knjiga v strokovni knjižnici alehernega pravnika, ampak je knjiga, ki jo bo s pridom in zanimanjem vzel v roke vsak razumnik in laik, saj obravnava danes najzanimivejše probleme in je pisana na izbornu dostopen in razumljiv način.

Pri tem tudi ni prezreti, da pisec ni uporabil pri opredelitvi posameznih pojmov vojnega in nevtralnostnega prava nekatere doslej pri nas rabljene izraze, ampak jih je zamenjal z novimi. Odlično je na primer zamenjal pri nas doslej, ne vemo čemu, rabljeni izraz »široko morje« za »odprto morje« in podobno.

Delo profesorja dr. Ivana Tomšiča o vojnem in nevtralnostnem pravu je prvo tovrstno delo v slovenski znanstveni literaturi in je nedvomno doseglo svoj namen.

Knjigo je založila Nova založba in tiskala Zadržna tiskarna v Ljubljani. Obsega 215 strani. Cena broširani knjigi je 48 lir, v platno vezani pa 56 lir.

C. S.

Obsodba pred vojaškim sodiščem

Teritorialno vojaško vojno sodišče, odsek v Ljubljani, je izreкло naslednjo sodbo v zadevi proti Furlanu Borisu, pok. Alojzija in Verginije Schivitz, roj. 10. februarja 1894. v Triesteu, prej bivajočemu v Ljubljani, advokatu, na begu obtoženemu zločina, ki ga predvideva in kaznuje čl. 4. proglasa z dne 3. X. 1941, ker je v Ljubljani, v nedoločenem času do decembra 1941 pripadal z vodilnimi nalogami, skupno z Golobom Romanom, prevratni družbi »Osvobodilne fronte«, katere namen je, da nasilno spremeni politično, socialno in gospodarsko ureditev države.

Iz teh razlogov izreka sodišče Furlana Borisa za krivega pripisanega mu zločina in ga obsoja na smrtno kazen z vsemi zakonitimi posledicami.

Pojasnila k uredbi o kretanju ob železniških progah

Glede na zadnjo odredbo Visokega Komisarja in Poveljnika XI. armijskega Zbora z dne 20. junija t. l., ki prepoveduje kretanje in postajanje v širini enega kilometra na obeh straneh železniških prog, smo kljub jasnemu besedilu odredbe prejeli mnogo vprašanj, želečih dodatnih pojasnil. Povprašali smo na pristojnem mestu in dobili naslednje informacije:

Odredba je popolnoma nedvoumna in samo pri površnem čitanju se morda komu zazdi, da ni dovolj določna in jasna. Največ vprašanj je prišlo zaradi čl. 2. omenjene odredbe. Ta člen govori o skupinah hiš in posameznih hišah, stoječih v prepovedanem kilometru, in pravi, da ljudje smejo še nadalje bivati v njih, ne smejo pa se kretati in postajati po njivah, travnikih in gozdovih tega pasu. Kdor čita ta člen in ga ne spravlja v zvezo s čl. 1. odredbe, je vznemirljen, seveda po nepotrebnem, kajti v prvem členu je natančno rečeno, da velja prepoved kretanja in postajanja ob železniških progah le v urah nočne prometne zapore. Prepoved je tedaj tako teritorialno omejena na 1 km za obe strani proge kakor časovno, ker velja šele za nočno dobo, ko je itak prepovedan izhod civilnemu prebivalstvu.

Pri tem je seveda paziti na to, da je v italijanskem besedilu beseda »coprifuoco«, v slovenskem pa »nočna prometna zapor«. Zatemnitev je pri nas v sedanji dobi zapovedana šele ob 10 zvečer, kretanje prebivalstva na prostem pa že ob 9. Teh dveh stvari naj nihče v lastnem interesu ne zamenjava in naj vsakdo strogo pazi, da bo ob 9 zvečer doma.

Čl. 3. govori o tem, da se bo proti vsakomur, ki se kreta ali postaja v prepovedanem času, brez opozorila ali poziva uporabilo orojje. V tem členu so nekateri videli splošno prepoved hoje mimo železniške proge, preko nje ali ob nji in so zaradi tega smatrali, da je posledaj vsak sprehod v Tivoliju izključen, takisto vsaka hoja ob železnici proti Rožni dolini in vsepovsod v razdalji enega kilometra na obeh straneh proge. Kakor so nam na merodajnem mestu izjavili, velja določbe čl. 3. zopet samo za nočni čas, to je od 9 dalje, ko je itak prepovedano muditi se na prostem.

Današnji trg

Od dneva do dneva postaja na trgu bolj živahno. Vedno več je dobili raznih življenjskih potrebščin, seveda največ hranil zelenjadnega porekla. Tudi na današnjem trgu je prevladovala solata, krasna sveža domača glavata solata. Tako je, da bi se je lotil človek kar surove. Veliko je bilo na prodaj tudi domače in uvožene pese in kolerabice. Korenja, peteršilja in drugega začimbenega zelenja je bilo kolikor si hotel. Nekatere branjevke so imele na prodaj lepe orehe v lupinah, ki so jih prodajale po 30 lir, vendar pa ni bilo za nje kaj prida povpraševanja. Prav nasprotno pa je bil danes na trgu velik naval pri branjevkah, ki so prinesle na trg stročji fižol. Prodajale so ga po 4.80, neka kmečka mamka ga je pa nastavila kar po 8 lir, torej še enkrat več kot je določena cena. Kako je ta končala svojo kupčijo, pa ne vemo. Vsekako je ceno svojemu fižolu le malo preveč navila.

Tudi sadya je bilo dovolj. Največ je bilo marelja in breskev pa tudi ringlo, ribizelj in češnje si mogel dobiti kot si jih pozelel. Češnje seveda počasi izginjajo s trga, le tu in tam jih je bilo na prodaj, a za vse kupce le dovolj. Veliko je bilo na današnjem trgu na prodaj borovnic, po katerih naše gospodinjice segajo. Bile so danes 4 lire liter. Nekatere gospodinjice jih kupijo kar po cele lonce, po 50 litrov ali pa še več. Naredile bodo okusno marmelado, ki jih bo prišla bolj poceni kot pa, če bi marmelado kupile. In naše gospodinjice znajo, kako se taka reč dela. Rdečih jagod, katerim je bila cena postavljena na 8 lir, pa danes ni bilo na trgu. Prav veliko je bilo na prodaj lepih sočnih paradižnikov. Cena je padla zdaj že na 9 lir, ko so bili še pred dnevi po 10 in več. Tudi ti grede lahko v denar, saj se prav priležejo k vsaki jedi in jo naredijo tako okusno. Tam pri sirarjih je bilo le pri enem velik naval. Prodajal je »Romea« sir. Seveda ga je prodal kot bi mignil.

Gospodinjice odhajajo s trga s polnimi vrečami. Saj tudi ni čudno, ko je pa posebno zelenjavo dobili veliko za malo denarja. Pa tudi tako pri koncu še niso naše gospodinjice, čeprav gremo že bolj proti koncu meseca, kajti varčevati so se že naučile, da je veselje. Ko so nekatere zgodnje gospodinjice že odhajale s trga dobro založene, so nekatere branjevke šele prihajale na trg s svojimi vozički. Saj, kaj bi tako zgodaj prihajal na trg ko pa vedo, da bodo svojo robo itak takoj prodale. Saj blaga le ni preveč, kupcev pa vedno dovolj.

Lipov čaj — za bolne in zdrave

Theophrast, učenec Aristotela, je v svoji knjigi »Historia plantarum« prvič popisal lipo kot zdravilno drevo, od katerega se lahko uporablja v medicinske svrhe les, oziroma oglje, korenine, lubje in listje. Zanimivo je, da Theophrast še ne pozna zdravilne vrednosti lipovega cvetja.

Sele kasneje, in sicer v 14. stol. je Konrad von Megenberg nekoliko točneje popisal lipo in tudi navedel njeno cvetje kot domače zdravilno sredstvo.

Pri nas se je do nedavno cenilo lipovo cvetje le kot dobro zdravilo, ki zdravi v glavnem prehlade in povzroča potenje. Sele sedaj, ko je pričelo primanjkovati pravega čaja, oziroma sploh ni dobili, so pričeli ljudje v večjih množinah nabirati lipovo cvetje, kot nadomestek za pravi čaj.

Najprimernejši čas za nabiranje lipovega cvetja je tedaj, ko se prično cvetovi odpirati in še niso popolnoma razprti. Mlado lipovo cvetje ima namreč boljše aromo in prijetnejši okus, pa tudi čaj je lepše barve. Lipovo cvetje vsebuje precej hlapnega olja, hesperidina, sladkorja, železa, smole, apna, grenkih snovi in sluzi, ki vpliva posebno na kožo in pospešuje potenje.

Ako kuhamo čaj v zdravilne namene, se ravnamo pač po zdravniškem predpisu (navadno 10 gramov na pol litra vode), drugače pa naj ima lipov čaj lepo zlatorjavno barvo, ki sliči barvi pravega čaja. V zdravilne namene nabiramo, oziroma obtrgamo nekaj cvetja brez krovniha listkov, ki so po mnenju nekaterih zdravnikov brez zdravilnih snovi. Seveda potrebujemo tega cvetja za pripravljanje čaja precej manj.

Lipovo cvetje uporabljamo v domačem zdravilstvu največkrat pri prehladih, ki so združeni s katarjem, proti nahodu, kroničnemu kašlju, zasliženosti in hripi. Poleg tega se uporablja čaj kot okrepujoče sredstvo za želodec, ledvice in mehur. — Z vinom ali mlekom kuhano cvetje je dobro zdravilo pri bledičnosti, vendar se je treba zdraviti delj časa. Pri krčih v debelem črevu pomaga lipovo cvetje baje zelo naglo. Tu moramo vzeti le samo cvetje, brez krovneha listka, in sicer dve žlici na pol litra vode. Lipov čaj pa je tudi dobro uspalvalno in pomirjevalno sredstvo. V ta namen spijemo zvečer skodelico čaja, oslajenega z medom.

Pri influenci dodamo lipovemu čaju žličko konjaka in spijemo tako pripravljen čaj še vroč. V novejšem času so pričeli zdraviti nekateri zdravniki tudi božast (epilipsijo) z lipovim čajem in baje z dobrim učinkom. Tudi začetna vodenica se zdravi z lipovim cvetjem.

Iz lipovega cvetja se da pripraviti dober in prijetno dišeč balzam (ekstrakt), ki je odlično zdravilo za odpravljanje kožnih gub in peg. Isto zdravilo pospešuje tudi rast las in blaži glavobol. Umivanje v toplem lipovem čaju odpravlja kožne zajedalce in nečisto kožo.

Izboren čaj iz lipovega cvetja napravimo na sledeč način. Vzamemo 10 g lipovega cvetja, ne-

Letošnji novomašniki ljubljanske škofije

Ljubljana, 24. junija.

V nedeljo, 5. julija, na god sv. Cirila in Metoda, bodo prejeli tretji višji red letošnji novomašniki ljubljanske škofije in sicer gospodje:

Duhovnik Alojzij iz Preske, Erjavac Karol iz Višnje gore, Kozjak Franc iz Smlednika, Markič Ivan iz Naklega, Mušič Anton iz Mengša, Ocepek Maks iz Komende, Ogrinec Jožef od Sv. Gregorja, Pelan Jožef iz St. Vida pri V., Pustotnik Franc iz Sel pri Kamniku, Remškar Ivan iz Brezovice, Šivic Ludovik iz Mošenj, Tavčar Martin iz Stare Oselice, Tomazin Ladislav iz Trčiča, Trdan Anton iz Ribnice in Vrolih Franc iz Spodnje Poljskave.

V treh vrstah...

V Mariboru se je poročil t. d. stavbenik diplom. inž. Ubald Nassinbeni z gđ. Lino Kosolek. V Veliki Ligojni pri Vrhniki je umrl 32letni posestnik sin Verbič Franc.

Izredno sodišče v Gradcu je obsodilo na smrt zloglasno vlomilko Berto Eberhardt. V petek je obsodilo na smrt na večalnih izredno sodišče v Linzu 27letnega Harryja iz Dresdena, ki je umoril lani 11. septembra 18letnega Vita Kalkschmidta.

Gorenjski tednik je priobčil razglas nemškega kriminalno-policijskega urada, ki išče kandidatije za uradniško službo v ženski kriminalni policiji.

Pred začetkom procesa zoper člane oboroženih tolp v okolici Nanosa

Rim, 24. junija. s. Pred posebnim sodiščem za obrambo države se bo 25. začel hud proces zoper nekaj tujerodcev, članov oboroženih tolpe, ki se je ustanovila, da bi izvedla obsežen zločinski načrt za atentate na ljudi in stvari s terorističnim namenom in z namenom, da bi škodila varnosti in nedotakljivosti države. Zaradi dejanj, ki naj bi prinašala opustošenje, pokolj in ropanje v Julijski Benečiji, je pri tem procesu obtoženih 21 ljudi, od tega 6 odsotnih.

Navzoči so: 1. Vinci, prej Gustinčič Francišek, imenovan Franc iz S. Michela pri Postumiji, vojaški begunec. 2. Hreščak Jožef, imenovan Banko iz istega kraja, vojaški begunec. 3. Rust Pavel, imenovan Pavle iz Gradiscija pri Vipacu, vojaški begunec. 4. Šrebot Francišek, imenovan Blaž, iz Hrastja pri S. Pietru, vojaški begunec. 5. Frank Leopold iz Monte Kilovi, vojaški begunec. 6. Kaluža Karel, imenovan Lovre, iz S. Michela pri Postumiji, vojaški begunec. 7. Bele Anton iz Vile Slavine. 8. Dolgan Viljem, imenovan Bobi iz Topolnice pri Villi del Nevoso. 9. Čekada Ivan, imenovan Mirko iz Bukovice Piccole. 10. Vrečar Alojzij iz Ljubljane, mladoletnik. 11. Pisenti Andrej iz S. Vito pri Vipacu. 12. Pisenti Jožef istotam. 13. Urbančič Jožef iz S. Michele pri Postumiji. 14. Denigan Anton iz Valle del Nevoso. 15. Suša Andrej iz Kosane.

Znani zločini te tolpe so naslednji:

31. marca letos so davčnega uradnika Me-

cozzija Enrica, starega 45 let, iz Muzinjana, zaječili člane te tolpe, ker so domnevali, da pomaga javnim oblastem. Odvedli so ga v gozd pri Suhorju, ga slekli, oropali, ubili in razmesarili. 4. aprila so pri Kosani zvalili v zasedo karabinjerskega poročnika Zannija Giacoma z brigadirjem Londejem ter štirimi karabinjerskimi vojaki. Poročnik in brigadir sta bila ubita, oropana in razmesarjena. Zvečer 10. aprila so člani tolpe pri Secanzianju ugrabili nekoga Brandelasia Feliceja. Isti večer je več oboroženih ljudi vdrl v stanovanje občinskega stražnika v Vipacu Laurentija Andreja. Prisilili so ga, da je šel ven, na cesti ga je je zadelo več strel iz puške. Ker so mislili, da je mrtev, so ga pustili. Potem so orojče obrnili zoper Laurentijevega sina, mladega fašista in ga ubili. Ponoči 14. aprila je tolpa vdrla na kmetijo barona Economu v Prevalu, ustrašovala kmete, uropala dva vola, kolo ter ves živež, kar ga je mogla najti. 18. aprila je številno skupino oboroženih ljudi utaborjenih na Nanosu, presenčtili oddele raziskujoče vojske. Prišlo je do spopada, pri katerem so bili ubiti štirje naši vojaki, 7 pa ranjenih. Skoraj vsi omenjeni obtoženci so bili prijeti z orožjem v rokah. Na kraju spopada so pobrali dve strojnici, veliko orožja, streliva ter ročnih bomb. Večina najdenih pušk je na kopitu imela vžgan srp in kladivo. Zaješli so tudi uniforme in kape z rdečo komunistično zvezdo ter z jugoslovanskimi znaki. V spopadu je bilo ubitih 6 banditov, med njimi politični komisar.

E. Wallace

57

RDEČI KROG

ROMAN

To ni bila za Yalea nikakršna novica; kakor ni bila to novica niti za najmlajšega častnika v policijskem glavnem stanu.

Toda oseba, ki je bila videti pri vsej reči najmanj prizadeta, je bil inspektor Parr sam. Nadaljeval je svoje vsakdanje delo, kot se ne bi zavedal, da so se pripravljale nenavadne spremembe glede njegovega službenega položaja. In niti ko se je sestal s svojim namestnikom, ki je prišel, da si ogleda urad, v katerega se bo v kratkem vselil, se ni Parr prav nič vznemirjal. Bila ga je sama prijaznost.

Neko popoldne je Parr slučajno srečal Jacka Beardmorea v parku. Jack je bil vedno začen, ko je ugledal plečatega malega moža tako dobro razpoloženega.

»No, gospod inspektor, je dejal Jack, ali smo že kaj bliže koncu?«

Parr je prikiplal.

»Zdi se mi, da smoe, je odvrnil — »pri mojem koncu namreč.«

To je bila za Jacka res prva verodostojna novica o inspektorjevem odstopu.

»Pa vendar ne boste šli in zapustili svojega službenega mesta? Saj imate vse niti v svojih rokah, mr. Parr. Pa vendar ne bodo tako neumni, da bi vas odslovili prav v tem kritičnem trenutku, seveda če niso izgubili že vsako upanje, da sploh kdaj ujamemo tega vražjega pretekance.« Mr. Parr pa je dobro vedel, da so »onic že zdavnaj prej izgubili to nado. Stališče, s katerega so gledali na glavnem stanu na to stvar, je Parra kaj malo brigalo.

Jack je bil namenjen v svojo hišo na deželi. Tam ni bil že vse od taktar, ko mu je umrl oče. In tudi sedaj ne bi šel, če bi se

ne bila pokazala potreba za pregled nekaterih zemljiških najemnih pogodb. In ker tega ni mogel opraviti v mestu, in ker so bile še druge stvari, ki si jih je moral ogledati na kraju samem, so se odločili, da bo prebil eno noč tam, kjer so ga razen očetovega umora vezali še drugi, prav tako neprijetni spomini.

»Na deželo ste namenjeni, mar ne?« je vprašal mr. Parr zamisljeno. — »Ali sam?«

»Da,« je odvrnil Jack in potem, ko je uganil Parrovo misel, živahno dodal:

»Ali ne bi hoteli iti z menoj, mr. Parr?« Zelo bi bil zadovoljen, če bi to moje povabilo sprejeli. Seveda, če vas ne bo preiskava o Rdečem krogu zadržala v mestu.«

»Jaz pa mislim, da bodo z njo lahko nadaljevali prav tako dobro tudi brez mene, je odvrnil mr. Parr trdo. — »Da, priznati moram, da bi šel zelo rad z vami na deželo. Ze od žalostne smrti vašega uboga očeta nisem bil na vašem podeželskem posestvu in prav rad bi si še enkrat ogledal vso tamkajšnjo okolico.«

Parr je prosil na glavnem stanu še za nadaljnja dva dni dopusta. Njegovi predstojniki, ki bi mu prav radi dali tudi dosmrtni dopust, so njegovi prošnji radevolje ugodili.

Ker je Jack nameraval odpotovati še tisto noč, je šel inspektor domov in pripravil svoj mali, usnjati potni kovček. Z Jackom sta se srečala na postaji. Niti vreme, niti ceste niso bile take, da bi šla na pot z avtomobilom. V splošnem pa je inspektor menil, da je potovanje z vlakom dosti ugodnejše.

Parr je pustil najhjen zapisnik, naslovljen na Derricka Yalea. V njem mu je sporočil, kam se je namenil in na koncu je še dodal:

»Čisto mogoče je, da se kaj zgodi, kar bi zahtevalo mojo prisotnost v mestu. Ne obotavljajte se in me pokličite, če bi se kaj takega primerilo.«

Ko se bomo spomnili tega pripisa, se nam bo zdelo poznejše Parrovo vedenje nekoliko čudno.

33. poglavje.

LEPAKI.

Jack ni imel v Parru prijetnega popotnega tovariša. Inspektor je vzel s seboj cel kup časnikov, v vsakem od njih je prebral vse komentarje, ki so se nanašali na Rdeči krog. Njegov gostitelj je opazil, kaj je Parr tako pazljivo prebral in ni mogel razumeti, da je mogel ta mož, ki je bil tako flegmatičen, najti kakšno zabavo v teh zanj prav nič laskavih člankih, ki so polnili časopisne stolpe. To mu je tudi povedal.

Inspektor je položil časopis na kolena, potem pa snel z nosa svoje z jeklom obrobene naočnike.

»Sam, ne vem,« je dejal Parr. »Kritika ni nikdar nikomur škodovala. Kritika užali človeka le tedaj, ko ve, da je kaj zakrivil in da nima prav. Ker pa vem, da imam prav in da nisem prav nič zakrivil, me prav nič ne briga, kaj vse govori in piše.«

»Ali v resnici mislite, da imate prav? V kakšni zadevi?«, je radevedno vprašal Jack.

Parru pa ni bilo do tega, da bi mu dal kakšno pojasnilo na vprašanje.

Končno sta dospela do male postaje. Tiste tri milje, ki so ločile postajo od velike samotne hiše, ki je bila Jamesu Beardmoreu v veselje, sta prevozila z avtomobilom.

Jackov strežaj, ki je prišel v hišo že prej, da bi poskrbel za udobnost svojega gospodarja, je izročil inspektorju Parru neko brzojavko skoraj v istem trenutku, ko je ta prestopil hišni prag.

Parr si je dobro ogledal kuverto od obeh strani.

»Koliko časa je že čakala tu?« je Parr vprašal strežaja.

»Prišla je približno pred petimi minutami. Neki raznašalec jo je pripeljal s kolesom sem iz vasi, je natančneje pojasnil strežaj.

Inspektor je raztrgal kuverto na enem koncu in jo odprl. Iz nje je vzel brzojavko. Podpisal jo je Derrick Yale, vsebina pa je bila takšna:

»Vrnite se takoj v London. Zelo važen razvoj.«

Jajca so močna in izdatna hrana

Nekaj koristnih navodil za določitev starosti jajc in za vlaganje

Ljubljana, 22. junija.

Čeprav so skoraj vsa ptičja jajca užitna, vendar se v gospodinjstvu uporabljajo le jajca perutnine, in sicer predvsem kokošja jajca, ki jih kar kratko nazivamo »jajca«, dočim poimenujemo jajca ostale perjadi vedno z imenom posamezne perutnine.

Na zunanji strani jajca je trda lupina, ki jo sestavljajo rudninske snovi: kalcijev in magnezijev karbonat ter fosforne soli. V notranjosti pa je jajčni beljak in rumenjak. Na toplem koncu je še zračni prostor, v katerem je približno 19 odstotkov kisika.

Jajčni beljak je s katero tekoča masa, rumenkasto zelena barve, brez značilnega duha in okusa in je lužnat. Sestavljen je v glavnem iz globulinov in albuminov, ki skrknejo okoli 60 stop. Celzija.

Rumenjak sestavljajo koncentrično postavljene rumene in bele plasti, katerih glavni sestavini sta fosfor vsebujoči beljakovini vitelin in lecitin. Dve tretjini organske snovi pa so masti in lipoidi. Vajno je barvilo lutein, ki ima zelo veliko barvno moč in ga je zato v rumenjaku zelo malo. Za pridelavo 4 g tega rumenila se porabi nič manj kot 6000 jajc. Seveda ne manjkajo tudi encimi in vitamini.

Hranilna vrednost

Hranilna vrednost srednje velikega jajca je enaka hranilni vrednosti 40 g mastnega mesa. Beljak, uživan v surovem stanju, napravi prebavne motnje ter povzroči — zaužit v večjih količinah — močno drisko, posebno pri ljudeh z oslabljenim želodčnim delovanjem. Ta strupeni učinek pa je znatno omiljen po navzočih masteh in ogljikovih hidratih. Če pa jajce pred uživanjem skuhamo, izgine ta motnja popolnoma. Zanimiva je ugotovitev, da je za prebavljivost prav vseeno, če segrevamo jajce na 100° dve ali pa 30 minut. Rumenjak zelo dobro uporabi, bodisi da ga zaužijemo v surovem ali skuhanem stanju. Holin, ki je v rumenjaku, dobro prebavljamo. Če bi pa zaužili enako množino te spojine direktno, bi se zastupili.

Ker je jajce prebavljivo in je visokovredno hrano, je tudi krepilna hrana za bolnike.

Iz jajčnega beljaka stojičje gospodinjstvo, ki se ga je pred vojno mnogo uporabljalo v slaščičarstvu. V snegu so vključeni fini zračni mehurčki. Če primešamo ta sneg v testo, se mehurčki pri peki zgostijo in dobi pecivo fino luknčavo konsistenco.

Lecitin v rumenjaku pa ima to ugodno lastnost, da tvori most med mastjo in beljakovino in tako stabilizira površino. Ta lastnost povzroča, da pridejo pri uživanju jajčnih jedi dišeče snovi v veliki površini do živcev okusa in tako občutimo takoj razliko v pripravi raznih jedi in peciva ter tako zaznamo, če so bile pripravljene iz svežih ali starih jajc.

Pregled jajc

Če hočemo jajca shraniti, ali če se hoče gospodinja prepricati, če je kupila sveža jajca, jih mora pregledati. Jajca se v laboratorijih pregledujejo s posebno lučjo. Princip priprave je ta, da vpadla svetloba zadaj skozi jajce in jo opazuje oko, ki je v temi. Tako vidimo notranjost jajca popolnoma presvetljeno. Pri osvetljevanju mora jajce imeti enakomerno jasno barvo. Prevelik zračni prostor znani, da jajce ni sveže. Temni madeži so znak notranjega razkroja. Vsaka gospodinja si lahko doma sama napravi podobno napravo, če izreže v temnem debelejšem papirju ali kartonu ovalno odprtino v velikosti jajca. Če nato pritiskamo jajce v ta izrez in gleda proti močni električni luči, bo sama lahko kontrolirala svežost in kvaliteto jajc, ki jih je kupila.

Poleg tega važnega pregleda jajc pa poznamo še mnogih drugih načinov, s katerimi določimo kakovost jajc. Staro je že opazovanje tona, ki nastane pri trku jajc. Če jajce klopota pri stresanju v roki, vemo, da ni prida. Vendar ta način ni preveč priporočljiv, ker se lahko notranjost jajca pomeša, pa tudi infekcije se v takem pretresenem jajcu mnogo hitreje razvijajo.

Novše je opazovanje z ultravijoličnimi žarki, ki temelji na izkušnji, da kaže jajčna lupina v tej luči značilno žarenje, ki jo jemlje s starostjo jajca.

V prejšnjih časih se je za ugotavljanje starosti precej priporočalo opazovanje jajca v koncentrirani raztopini kuhinjske soli. (V litru vode raztopimo 60 g kuhinjske soli in ima ta raztopina spec. težo okoli 1,027.) Sveža jajca se položijo v taki raztopini podolgov. Nad tri tedne stara jajca se postavijo v raztopino s konico navzgor. V raztopini plavajoča jajca pa smatramo za pokvarjena. Ta način se pa danes opušča, ker kažejo jajca, ki so bila konzervirana na mokri način, isti učinek kot bi bila sveža jajca.

Shranjevanje

Na trgu je v normalnih razmerah večkrat obilica jajc. Nastane pa v nekaterih mesecih (od

oktobra do marca) tudi pomanjkanje tega živila. Zato je treba v gospodinjstvu jajca nakupiti ter jih primerno shraniti za uporabo v času, ko nastane pomanjkanje.

Naravno spravljena jajca obdrže svojo svežost le nekaj tednov. Nato se prične spremembe v fizikalni, koloidno-kemični in kemični sestavi vsebine, kar označujemo z eno besedo — staranje. Ti procesi so drugačne narave kot je razkroj, ki ga povzročajo razni mikroorganizmi in poteka istočasno v notranjosti jajca.

Pri shranjevanju jajc skušamo zavreti proces staranja jajc in popolnoma izločiti razkroj.

To dosežemo z različnimi postopki. Dandanes se uporabljajo hladilnice, v velikem obsegu (posebno v Ameriki) za shranjevanje jajc. Prednost tega hranjenja je v tem, da v hladilnici jajca brez kemičnih sredstev, obenem pa nizka temperatura ovira razkrojne kemične in encimatske procese in omeji delovanje bakterij in plesni na najmanjšo mero.

Jajca, ki jih hočemo spraviti v hladilnico, morajo biti popolnoma sveža in smejo biti stara največ osem dni. Pred vložitvijo jih je treba natančno pregledati. Nato se jajca vložijo v lesene zabojce, v katerih so vložena v lesno volno. Ker so jajca posebno občutljiva za tuje dišeče snovi, se uporabljajo le suhi jesenov les in jelovina, včasih tudi topolov les. Paziti je treba, da jajca v zaboju niso preveč goste vložena v lesno volno, ker mora okoli njih krožiti vedno dovolj zraka. Pri dolgotrajnem hranjenju mora biti v hladilnici temperatura od — 0,5 do — 1 stop. Celzija, pri čemer je treba skrbeti za dobro kroženje zraka in zračno vlažnost, da se jajca ne osuše. Tako shranjena jajca so obstojna do 18 mesecev. Tudi v Ljubljani so bila že naprodaj jajca, ki so bila shranjena v hladilnici mestne klavnice, ki se niso prav nič ločila od svežih jajc.

Drugi načini, ki jih vsaka gospodinja lahko kemične narave. Jajčna lupina se dezinficira in se nato jajca shranijo v suhem zraku na hladnem

Velike in male zadeve iz sodne dvorane

Zaradi mesa 20 dni in 300 lir — Zgodba o zlati dozi

Ljubljana, 24. jun.

Bežen pregled pokaže, da je bilo v tem letu na okrožnem sodišču obsojenih 81 oseb zaradi verižne, neobičajne trgovine, prekupevanja, brezvestne spekulacije in navijanja cen na skupno 283 dni navadnega zapora, en obtožene med temi na tri mesece strogega zapora in vsi skupno na 7550 lir denarne kazni. Od Norvežanu Karlu Johansenu smo že poročali. Isti dan je bil na okrožnem sodišču obsojen 45 letni, oženjeni mesar Alojzij Lampič, stanujoč na Uncu pri Raketu.

Državni tožilec je v obtožnici navedel, da je Lampič letos 20. februarja kot zasebnik kupil 228 kg govejega mesa v Ivanjem selu od posestnika Andreja Urbasa, ki je doma zaklal vola, in da je na potu z Unea na Bloke od neznanca kupil tri četrtine teleta, nato razprodal govedino po 17 do 18 lir, ko je bila takrat ad pristojnega oblastva določena maksimalna cena na 8,50 do 9,40 lire za kg, a teletino po 18 do 19 lir, ko je bila maksimalna cena od 10 do 12 lir kg. Obtožnica mu je dalje očitala, da je vršil s tem »novno, neobičajno posredovanje v prometu z življenjskimi potrebščinami, s čimer se je moglo blago podražiti. (Po domače povedano, da je vodil verižno trgovino.) Dalje, da je obtoženec zahteval kot prekupevalec pri prodaji na drobno za meso višje cene od onih, ki so bile določene s cenikom št. 2 in da je prekršil predpise člena 2. navedbe od 15. decembra 1941, da razdeljevanje mesa uredi in racionira Prevod. Zakrivil je s tem najprej prestopok po členu 3. uredbе o pobijanju draginje in brezvestne spekulacije od 20. septembra 1939, dalje prestopok po členu 7. uredbе o cenah od 12. marca 1941 in prekršek št. 2. navedbe o razdelitvi in racioniranju živil od 15. decembra 1941.

Sprva je sodnik razpravo proti obtoženci preložil. Proti podnevu pa se je obtožene sam predstavil sodniku, navajajoč tehten vzrok za svoj zadržek. Obtožene je kratko priznal inkriminirano dejanje. V smislu obtožbe je bil obsojen na 20 dni zapora in na 300 lir denarne kazni.

BERITE

napeto detektivsko zgodbo, polno tajnosti
»SKRIVNOST DR. FU-MANČUJA«

V zvezi bo izšla prelepa knjiga
Jožeta Likoviča

»SVETINJE NAD BARJEM«

Kupujte knjige »Slovenčeve knjižnice«!

sama opravi v domačem gospodinjstvu, so bolj prostoru (klet). Za razkužilo se lahko uporabljajo salicilna kislina, bor kislina, alkohol ali benzoe kislina. Najobčnejša pa je koncentrirana raztopina hipermanganja. Jajca se najprej pregledajo, če so sveža, nato se jih pa potopi v eno izmed prej naštetih razkužil. Po razkužitvi se jajca osuše in položijo v zabojček, v katerem je mivka, šota ali lesna volna, ali se jih pa enostavno zavije v papir. S tem odstranimo nevarnost, da bi jajca počila pri hranjenju. Na kmetih je običajno hranjenje jajc v žitu ali rezanci, kar pa ni priporočljivo, ker so tu vedno razne plesni, ki zlahka prodoro skozi jajčno lupino. Tudi vlaganje v lesni pepel ni priporočljivo, ker pride v notranjost lužnati kalcijev karbonat in se jajca pokvarijo. Tako shranjena jajca se obdrže več mesecev.

Nekatere gospodinjke so vlagale jajca v apneni vodo ali v raztopino vodnega stekla. Slaba stran tega vlaganja je, da počijo jajčna lupina pri kuhanju in se ne more napraviti iz beljaka dober sneg. Za pripravo apnene vode je mnogo receptov. Uporabna je sledeča raztopina: 2,5 kg apna, 12,5 g kuhinjske soli in 20 g vinske kisline (za 100 jajc). Znani »Garantol« sestoji iz gašenega apna in ferosulfata v prahu.

Vodno steklo mora imeti pravilno sestavo, t. j. na en del natrijevega oksida približno 2,7 do 3,5 delov silikata. En del raztopine vodnega stekla mora pokazati z enako količino alkohola zrnatost ne pa smiraste vsedline. Če je v vodnem steklu preveč luža, se notranjost jajca pokvari, ker prodre luž tanko lupino.

Če hočemo preprečiti osušitev in zavreti pot tujim klicam, je možno v domačem gospodinjstvu zgostiti jajčno lupino. Najbolj se je izkazal premaz z vazelinom. Obstojajo pa v industriji še posebni predpisi za izdelavo primernih past za premaz jajčne lupine.

Zaradi popolnosti bi še omenili, da so se v Ameriki obnesli največji poizkusi, da potope sveža jajca za 4 sekunde v vrelo vodo ali v oljno kopel pri 120° Celzija. Tako se napravi v notranjosti jajca ob lupini neprodušna plast skrkjenega beljaka, ki zapre jajce, da ne more iz njega uhajati vlaga. Obenem pa ne morejo vanj prodreti nezaželene klice, ki bi pokvarile živilo. Tako ohranjena jajca se obdrže eno leto. Inž. A. N.

Ljubljana

Koledar

Danes, sredo 24. junija: Jan. Krst.

Cetrtek, 25. junija: Viljem, opat.

Obvestila

Nočno službo imajo lekarne: mr. Leustek, Resljeva cesta 1; mr. Bahovec, Kongresni trg 12; mr. Komotar, Vič — Tržaška cesta.

Poprava hišnih fasad. Prvo društvo hišnih posestnikov v Ljubljani vabi hišne posestnike ljubljanske, da v njih lastnem interesu ugodijo pozivu Mestnega poglavarstva, kakor se zahteva in preplekajo dele hišnih pročelij, ki kvarijo utis. Društvo je tozadevno pisalo, a člani tega niso upoštevali. Posestniki naj se obrnejo za prodajala na društveno pisarno.

Sklepne produkcije Glasbene akademije. Tretja sklepna produkcija ima na sporedu komorno glasbo. Bo v sredo, 24. junija, ob 18 v mali filharmonični dvorani. Sporedu prodajajo v Matični knjižnici po 3 lire, za dijake 1.

Rdeči križ objavlja: V pisarni avtonomne sekcije Italijanskega Rdečega križa, Gosposvetska cesta 2-II, se naj takoj javijo naslednje osebe: Pintar Jakob, Hojnik Slavko, Stenovec Franjo, Adamič Arnost, Božič Franc, Debenjak Albin, Kurtič Marija, Marolt Ladislav, Mileusič Peter in Oblak Alfonz.

Cepljenje proti tifusu se je v mestnem fizikatu začelo v ponedeljek ter je v prvi vrsti določeno za perice in za vse, ki imajo opraviti z molžo in mlekom. Kdor je bil v ponedeljek ali včerajšnji torek iz kakršnega koli razloga zadrtan, ima še vedno čas, da začne z uživanjem zaščitnih tablet današnje sredo ali v skrajnem primeru šele jutrišnji četrtek, da bo cepljenje z uživanjem tablet še ta teden končal. K cepljenju pa mora priti vsako popolnoma teš, ker drugače zaščitne tablete nimajo učinka. S seboj naj vsak prinese tudi svoj kozarec, ker je tablete treba zaužiti z vodo. Cepljenje gre zelo naglo ter izgube ljudje prav malo časa, da pridejo na mestni fizikat v Mestni dom že ob 7.30 jutraj, ker traja cepljenje samo do 9.

Drugo cepljenje proti davici se prav lepo in v redu razvija, ker starši pripeljejo svoje otroke res na iste prostore ter ob določenem času k drugemu cepljenju, da so res pohvale vredni, kako skrbje za zdravje svojih otrok. Vendar pa še opozarjamo, naj gotovo pripeljejo otroke k drugemu cepljenju, ker dobe potrdilo o opravljenem cepljenju, ki ga bodo potrebovali že pri vpisu otroka v šolo.

Prodaja starega papirja in raznih odpadkov. Avtonomna sekcija Italijanskega Rdečega križa v Ljubljani prodaja večjo količino starega papirja (aktov, tiskovin itd.) in blagovnih odpadkov (od del. oblek, pelerin, vreč, nahrbtnikov). Interesenti naj pošljejo svoje ponudbe do 27. t. m. glavni pisarni avtonomne sekcije, Gosposvetska cesta 2-II. Prevoz iz skladišča v Ljubljani gre na stroške kupca.

Ljubljansko gledališče

Drama:

Sreda, 24. junija ob 17.30: »Kralj na Betajnovi«. Red Sreda.

Četrtek, 25. junija ob 17.30: »Vdova Rošlinka«. Red B.

Petek, 26. junija, ob 17.30: »Boter Andraž«. Izven. Zelo znižane cene od 10 lir navzdol.

Sobota, 27. junija, ob 17: »Romeo in Julija«. Izv. Znižane cene od 12 lir navzdol.

Nedelja, 28. junija, ob 17.30: »Sla za žene«. Izv. Znižane cene od 12 lir navzdol.

Opera:

Sreda, 24. junija, ob 17: »Boccaccio«. Opereta. Izv. Znižane cene od 18 lir navz.

Četrtek, 25. junija, ob 16.30: »Faust«. Četrtek. Petek, 26. junija: zaprto.

Sobota, 27. junija, ob 16.30: »Evgenij Onegin«. Izv. Znižane cene od 18 lir navzdol.

Nedelja, 28. junija, ob 15: »Boccaccio«. Opereta. Izven. Znižane cene od 18 lir navz.

Ivan Cankar: »Kralj na Betajnovi«. Drama v treh dejanjih. Igra spada med pisateljeva mladostna dela. V njej je orisal značaj in življenje »nadčloveka« Kantorja, kmetkega mogotca, ki si je pridobil in pomnožil imetje s krivicami in prestopki. Njegova borba s študentom Maksom, ki ve za storjene krivice, tvori dejanje. Igrali bodo: Kantor — P. Kovič, Hana — Gorinškova, Francka — Kraljeva, Nina — Simčičeva, Krnec — Košič, Maks — V. Skrbinek, župnik — J. Kovič, Bernot — Nakrst, sodnik — Gorinšek, njegova žena — Kovičeva, Lužarica — Starčeva, oskrbnik — Košta, Koprivec — Brezigar, kmetje: Gale, Blaž, Raztresen, Verdonik, Podgoršek. Režiser J. Kovič.

Zdravnik gre s križem svet

Koze so se pojavljale povsod po Filipinih. Pod špansko vlado je bilo cepljenje sicer obvezno, toda zaradi pomanjkljive organizacije ni dalo pravega uspeha. Vsako poletje so morali v Manili urediti velikansko začasno bolnišnico, kjer se je zdravilo na stotine žrtev, ki so pa po večini vse pomrle. Filipinci se cepljenju sicer niso upirali, a zanikrni so bili glede zakona in docela vdani modrovnanju o neizogibni usodi, ki je vodilo in ravnilo vse njihovo dejanje in snovanje, tako da so ostali čisto ravnodušni sprčo nevarnosti, ko jim je moral že zdrav razum povedati, da je to zgolj nekoristno tveganje.

Ko smo l. 1905. preuredili oddelke za cepljenje, sem izdelal načrt, po katerem naj bi bilo cepljenih vseh sedem milijonov prebivalcev na otočju, pri tem pa bi vključili tudi dojenčke od prvega meseca naprej. Pozneje pa bi pazili na to, da bi vsi ostali odporni proti boleznim. Za splošno varnost je bilo še potrebno, da so se dali cepiti vsi prišleci.

Společita smo domačim krajevnim oblastem zaupali nalogo, da so cepili vse tiste, ki se prebivali v njihovem okrožju. Vendar stvar ni šla v redu: mnogokrat zdravstveni urad ni razumel potrebe in važnosti, da je treba prav vsakega človeka cepiti in da ne sme dovoliti nikakih izjem, čisto pa je dopuščal, da so prijatelji ali zlahtni gospodičji hodili okrog necepljenih.

Potem smo ubrali drugo pot: ameriški zdravnik, ki mu je pomagalo 20 do 30 cepilcev, je prehodil celo pokrajino od začetka do konca, a iz katkega kraja se je premaknil šele tedaj, ko so mu mogli vsi z brazgotino na roki dakazati, da so bili cepljeni.

V prvem letu je število ceplencev naraslo do presenetljive števila — 1.687.767. Vendar pa zadeva ni vedno tekla gladko. V nekaterih okrožjih so cepilce imeli za vsiljivce, ki so zavirali redni življenjski tek. V Iloilo nas je veljalo mnogo potrpljenja in velikega truda, preden smo pobili govornice, ki so jih zlobneži razširili, češ da je cepivo okuženo z gobavostjo, pa da so vsi, ki se jih je dotaknil cepilni nožiček, obsojeni na živo smrt. V nekem drugem oddaljenem kraju sva se policijski načelnik in jaz moralata javno cepiti, da bi se bojzljivci opogumili.

Iz pokrajine, kjer smo naleteli na nasilen upor, smo cepilce kratkoma poklicali domov. Čakali smo, da je prišla naša ura. Po šestih mesecih je že kaka necepljena vas, ki jo je zajela bolezen, zavistno obračala oči proti srečni sosednji vasi, kjer so imeli na rokah skoraj nevidne cepilne brazgotine namesto strašnih in grdih izpuščajev, slepote in smrti. Odličniki takih necepljenih vasi so potem sami prihajali in prosili, naj bi se cepilce vrnili. V Tabacu in Malinau, v Abhay-ski pokrajini smo na primer naleteli na hudo nasprotovanje. Mnogi prebivalci so bežali pred cepilci. Naslednje leto pa so v prvih dveh krajih imeli še 40 mrljev, v Abhayu pa nobenega, čeprav je imela 234.000 duš.

Prav tako so se nam spočetka upirali nedostopni v pokrajini Antique, ki so celo grozili, da bodo cepilce pobili. Nekaj pa jih je vendarle bilo, ki so se dali prepricati in cepiti. Kmalu nato so izbruhnile koze in ljudje so jeli umirati v množicah. Tedaj so sami sprevideli, da so cepljene osebe ostale zdrave, tudi če so stregle bolnikom. Zato so prebivalci Antique prosili pomoči in z veseljem sprejeli iste cepilce, ki so jih še nedavno pregnali iz svoje pokrajine.

S potrpljenjem smo v pokrajini Albay in Antique dosegli čudeže, velike težave pa smo se imeli z okrožji, ki so bila od rok Bagac je bil osamljen kraj z 2000 prebivalci v pokrajini Bataan, ki je bil hudo izpostavljen velikim celinskim viharjem. Z morja si mogel priti tja le v določenih letnih dobah, s kopnega pa si moral prehoditi strahotne in zelo utrudljive steze. Od l. 1896. do 1901. so v tej pokrajini

divjale vojne in upori in se zato niso dosti menili zanjo. A ko je l. 1903. jela razsajati kuga koz, je bolezen izbruhnila tudi v Bagacu. Zato bi bila zločinska nemarnost, če ne bi skušali ljudstva rešiti.

Brž ko mi je neki kmet prinesel poročilo, da je skoraj v sleherni hiši naselja po več bolnikov, sem spravil na čoln, ki je bil močen kakor vlačilec, cepilce in zdravstveno blago. Prepluli smo zaliv in vzdolž obale dospeli do vasi. Kadar pa hrumi vihar s severovzhoda celih štiriindvajset ur dnevno, tedaj bruhla morje silne valove na peščeno obal in sem pa tja se kažejo debeli kremenjaki, ki so jih obilaze morske pene. Obal se je tako strmo dvigala iz vode, da ni bilo misliti na izkrcanje. Zato smo spustili v vodo splav in visoko valovje nas je slučajno tako lepo in srečno neslo na kopno, da se nisimo zvrnili.

Uspehi so kmalu poplačali ves naš trud. Po dveh tednih ni v Bagacu nihče več zbolel za kozami in v kratkem je okužba docela izginila.

Mnogi kraji na otočju so bili tako oddaljeni, da si moral potovati dva ali tri tedne po skalnih stezicah in skozi močvirja, preden si dospel tja. Ker je navadno cepivo, pripravljeno z glicerinom, ohranilo svojo moč, se je zdelo nemogoče, da bi ta oddaljena ljudstva mogli kdaj cepiti. Poskušali smo z navadnim cepivom, a smo le tratili čas, zakaj, ko smo dospeli, je zdravilo že izgubilo vso moč: poskušali smo potem s cepivom v prahu in s tako imenova-

no suho iglo, a odstotek dobro prebolelih cepljenj je bil tako nizek, nevarnost okužbe pa tako velika, da smo morali rabo opustiti.

Da bi pobili tlečo bolezensko nevarnost, bi morali cepiti prav vse prebivalce; torej se je kazala potreba, da pridemo do najbolj oddaljenih točk na filipinskem otočju. Poti nismo mogli niti zboljšati niti skrajšati, zato smo morali kako krepiti moč cepiva. Iznasel sem prenosljivo hladilno skatlo, v kateri se je lek ohranil dvakrat toliko časa ko prej. To je bila ozka skatla, napolnjena z ledom, ki je bila spravljena v še večji skatli, tako da je zrak med njima branil pred toplinami spremembami Cepivo pa smo devali v neprozorne majhne hranilnike in ga polagali na led. Nato smo skatlo zaklenili in jo poslali okrajnemu zdravstvenemu nadzorniku, ki je imel drugi ključ za odpiranje skatle. Tako so skatle romale na vladnih barkah ali na čolnih, na filipinskih vozovih ali domačih cizah, v katero so bili vpreženi filipinski volti »skarabao«. Za bolj divje kraje, kjer ni bilo nobenih cest, smo vozove spravili na nekatere široke drsnice, ki so jih volji potem vlekli po na pol izsušenih rečnih strugah, tako da je vse skupaj nekako drselo in plavalo. Kadar so se volji utrudili ali se ogreli, so se utapljali v blatno vodo in se malo povaljali, a pošiljka je zmeraj kako prišla na cilj. Včasih pa smo hladilne skatle dali nosačem, ki so jih naložili na hrbet in jih spravili na določene kraje.

Petrolej – »črna kri« omikane dobe

Zdaj načrpajo letno do 300 milijonov ton petroleja na vsem svetu, treba pa ga bo pravičnejše razdeliti

Med vsemi surovinami, ki jih danes nujno potrebuje najrazvostnejša industrija, zavzema eno najvažnejših mest petrolej. Motili pa bi se, če bi mislili, da so te vrste surovino začeli pridobivati in uporabljati šele pred kratkim. Poznali so jo pod različnimi imeni že v preteklih stoletjih. Vendar pa je vse do sredine preteklega stoletja niso uporabljali za kaj drugega kot le za razsvetljavo in tu pa tam tudi za zdravilo, to pa seveda predvsem v tistih deželah, kjer so petrolej črpali iz zemlje.

Začetek prave »petrolejske« dobe

Prava »petrolejska doba« se je prav za prav začela šele tedaj, ko so to surovino začeli prevažati tudi v oddaljene kraje. V pensilvanskem mestu Titusville je nekdo Drake kopal vodnjak, da mu ne bi bilo treba dovažati pitne vode morda iz kakšnega oddaljenega kraja. Kopači so prišli že kakih dvesto metrov globoko v zemljo, ko je iz tal nenadoma začela pritiskati neka črna, črna in mastna tekočina. Bil je to petrolej. Skušali so to nezajeljeno tekočino zmetati ven in vodnjak očistiti, toda vse prizadevanje je bilo zaman, kajti iz tal je vrelo vedno več »črne in mastne vode«. Kmalu pa so spoznali, da je ta nenavadna tekočina neprimerno več vredna kot pa navadna pitna voda. Čim so spoznali njene izredne lastnosti, se je takoj začelo veliko povpraševanje po njej. Vedno več je bilo kupcev in Drake je spoznal, kako mu je bila sreča naklonjena, da je začel vprav na tistem kraju kopaliti svoj vodnjak. Petrolej iz tega Drakejevega vrelca ni bil odličen samo za razsvetljavo, pač pa tudi za kurjavo. Naročil je bilo vedno več. Čez par mesecev je bil na področju pri Titusvilleju že kar cel gozd stolpov, kakršne vidimo še danes povsod, kjer so petrolejski vrelci.

Prvi petrolejski vod

Nastalo pa je vprašanje, kako doseči, da bi petrolej lahko pošiljali kamorkoli in da bi ga tisti, ki so ga naročili, dobili tudi čim hitreje. Pa tudi to vprašanje ni ravno predolgo čakalo rešitve. Prevažanje petroleja v sodih je bilo prepočasno in je tudi preveč stalo. Velik napredek je bil v tem oziru dosežen tedaj, ko so namesto navadnih sodov za prevažanje petroleja vpeljali jeklene cevi, ki so jih napeljali od kraja, kjer so bili petrolejski vrelci, do središč, kjer so petrolej potem prodajali. Ta prvi petrolejski vod je bil dolg 7 km in je bil narejen leta 1865.

Prva ladja-cisterna

Toda če so petrolejski vodi omogočili oziroma vsaj olajšali dostavljanje petroleja na določene kraje po suhem, kako poskrbeti za kaj primerne poti za prevoz po morju. Človeška iznajdljivost je premagala tudi ovire kakršne predstavljajo širni oceani. Ze leta 1886. je bila zgrajena prva ladja-cisterna. Medtem pa so petrolej začeli uporabljati tudi v številne druge namene, ne samo za razsvetljavo in kurjavo. Človek je izumil tudi že eksplozivni mo-

Športni drobiž

Italijanska nogometna enajstnica se zdaj že vestno pripravlja za mednarodno srečanje s Švedsi. Tekma bo 24. julija v Stockholmu. Azuri so pred nastopili proti milanski mestni reprezentanci in jo gladko odpravili z 10:1. Rezultat dokaj zgovorno priča, v kakšni odlični formi so letos Italijani in da njihove nedavne sijajne zmage nad Hrvaško in Španijo le niso bile slučajne. Tudi tekmo proti Švedski so prepričani, da jo bodo dobili. V inozemst je pred dnevi prišlo 14 izbranih nemških rokoborcev, kjer se bodo pripravili za mednarodno srečanje z Italijo v klasičnem stilu. V inozemst so prišli za to, da se bodo skupaj pripravljali in izpopolnili svoje znanje. Tekme bodo 19. julija.

Kakor poroča nemška agencija je bil zdaj vpoklican k vojakom tudi nekdanji svetovni boksarski prvak Jack Dempsey. Služi pri oddelku pomorske obalne baterije.

Kakor je že znano si je Dempsey s prisluznim denarjem, ki ga je dobil pri boksu kupil v New Yorku velik bar. Bar je prav dobro uspeval in tako je bil za stare dni Jack preskrbljen. Ko je zapustil aktivno boksarsko kariero je bil dolga leta boksarski sodnik, kar je tudi vrglo nekaj denarja.

Hrvaški boksaši se bodo pomerili z nemškimi prihodnji mesec v Münchenu, povratna borba pa bo kasneje v Zagrebu. Hrvaški boksaši se za to tekmo že vestno pripravljajo, saj bodo naleteli v Nemcih na prav dobre boksaše.

Tudi na veslaških tekmah na Dunaju čaka Hrvate težka preizkušnja. Hrvaško bo zastopal zagrebški osmerec »Gusarja«, ki se je že pri lanskoletnih tekmah v Nemčiji dobro odrezal.

tor pri katerem je začel uporabljati petrolej, oziroma bencin kot pogonsko sredstvo. Vedno bolj je bilo očito, kako velikega pomena je prav ta surovina za pospeševanje raznovrstne industrije.

Danes načrpajo letno približno 300 milijonov ton petroleja iz vrelcev, ki so jih dozdaj odkrili na raznih krajih sveta. In ves ta petrolej zaklada nešteto motorjev, ki so največja značilnost sedanje dobe, ko je vse preračunano na čimvečjo naglico. V svetovno petrolejsko industrijo so

investirali ogromen kapital

Računajo, da ga je bilo treba kakih 450 milijard t. Drugače tudi ni moglo biti, če je človek hotel to zlasti za sedanjo dobo tako veliko surovino v tolikšni meri izkoriščati, kot jo izkorišča danes. Pomisliti je treba samo, koliko denarja je treba, da se zemlja navrti do globine 800 metrov. Za takšno delo bi potrebovali kakih 300 do 400.000 t. Potem je treba prišteti še stroške, ki jih imajo po nešteti čistilnicah, potem stroške za napeljav dolgi petrolejskih vodov, za zgraditev vagonov-cistern, ladij cistern, rezervarjev in skladišč, ter končno še stroške pri prodaji.

Po petrolejskih čistilnicah izdelujejo danes iz te surovine na stotine in stotine drugih proizvodov. Med njimi so takšni, ki jih uporabljajo kot kurivo, pogonsko sredstvo, olje za mažo, električne izolatorje, desinfektorje, zdravilne tekočine itd. itd.

Med vsemi so menda res najdragocenejši tisti proizvodi, ki jih uporabljajo za pogon motorjev, predvsem bencin za pogon avtomobilov, letal, motornih ladij in dr. Zelo važno pa je tudi olje za mažo. Komu ni znano, da je treba stroje, če naj tečejo neprenehoma mazati? In olje za mažo, ki ga

Aleuti in njih vojaški pomen

S teh otokov je mogoče nadzorovati plovo med Ameriko in Rusijo ter neposredno ogražati Aljasko

S tem, da so se Japonci izkrcali na Aleutskih otokih, so se neposredno približali ameriški celini. Vojaki pomen teh, čeprav precej oddaljenih in samotnih otokov je izredno velik ne samo zato, ker je z njih možno nadzorovati prometne čez-oceanske poti med Ameriko in Azijo, ki so vprav na severnem koncu Tihega oceana, ob Aleutih, tako goste, to se pravi predvsem pomorske poti med Združenimi ameriški državami in Rusijo, pač pa tudi zato, ker je z Aleutov možno neposredno ogražati Aljasko ter odloži vso zahodno obalo Združenih držav.

Otoško verigo Aleutov tvorijo

okrog 150 otokov

ki so po veliki večini skalnati, pusti in zapušteni, neobljedeni. Vlečejo se približno 2000 km daleč v severni konec Tihega morja in so po veliki večini ognjeniškega izvora. Še do pred nedavnim so bili Aleuti tako rekoč neznan dežela in je človek slišal o njih kaj več kvečjemu v šoli med zemljepisno uro. O njih so celo Amerikanci v prejšnjih časih vedeli kaj malo. Prvi, ki jih je nekoliko natančneje preiskal, je bil danski pomorščak Bering, ki se je v prvi polovici 18. stoletja pod rusko zastavo podal na raziskovanje severnega dela Tihega morja in je na tej svoji poti odkril med drugim tudi morski prehod iz Tiha v Severno ledeno morje, morsko ožino, ki s odslej po njem tudi imenuje Beringov preliv. Na tem mestu sta ameriška in azijska celina oddaljeni druga od druge komaj 57 morskih milj, ali nekaj več kot 100 km. Pomorščak Bering je na Aleutskih otokih tudi umrl l. 1741.

Draga »hladilnica«

Do leta 1867. so bili Aleuti z vsa Aljasko vred ruska posest. Seward pa je bil potem tisti mož, ki je predlagal, naj Združene ameriške države kupijo Aljasko, kar se je tudi zgodilo. Tedaj jih med Amerikanci ni bilo malo, ki so bili proti tej kupčiji. Očitati so Sewardu, da je za nemajhen denar 7,2 milijona dolarjev kupil Ameriki »hladilnico«. Seward pa je gledal nekoliko dlje in ni bil tako kratkoviden v svoji premeteni politiki, kakor njegovi nasprotniki. Šlo mu je v prvi vrsti za to, da Ruse odstrani z ameriške celine, istočasno pa še na zahodu obkroži britansko Kanado.

V primeri z Aljasko so Aleuti razmeroma zelo majhen kos zemlje. Aljaska meri namreč poldrug milijon, Aleuti pa le 38.000 štirinajstih kilometrov. Tudi v gospodarskem oziru Aleuti ne nudijo bogve kaj koristnega. Kljub temu pa so ti samotni in pusti otoki dobili

pridobivajo iz surovega petroleja, je tako izborna, da bi zamažali iekali primerne nadomestka zanj med rastlinskimi ali živalskimi olji.

Bogati in revni

»Črna kri« civilizirane dobe, kakor bi lahko imenovali petrolej, pa na svetu ni pravično razdeljena. Nekateri države imajo te »krvi« preveč, druge pa premalo, ali pa sploh ne. In teh je velika večina. Med tistimi deželami, ki imajo petroleja v izobilju, zavzemajo prvo mesto Združene ameriške države, za njimi pa slede Rusija, Venezuela, Iran, Holandska Indija, Romunija, Mehika in Irak.

V tem je tudi razloga, zakaj so na petroleju revne države zdaj napele vse sile, kako bi najbolje rešile vprašanje tekočega goriva, da ne bi bile nekega dne prisiljene ustaviti številne svoje tovarne. Vprav zato so tudi začele izdelovati takimenovani sintetični bencin, s katerim danes zlasti v Nemčiji in Italiji lahko zalagajo na tisoče in tisoče motorjev.

»Rastlinski« jogurt

Bolj zdrav in bolj redilen kot navadni jogurt

Nekemu kemiku farmacevta iz Barcelone se je posrečilo pripraviti nove vrste jogurt, za katerega ni uporabil kravjega mleka, pač pa neke vrste rastlinsko mleko. Novi jogurt so preskusili že po raznih barcelonskih bolnišnicah in dosegli z njim, kakor zatrjuje poročilo iz Barcelone, najboljše uspehe. Pravijo, da ima ta »rastlinski« jogurt predvsem dve prednosti pred jogurtom iz kravjega mleka. Prvi je dosti bolj zdrav kot navadni jogurt, kakršnega mi poznamo, drugi pa tudi dokaj bolj redilen.

v zadnjem desetletju vedno večji pomen

zlasti od tedaj, ko je začela naraščati napetost med Japonsko in Združenimi državami, t. j. od leta 1931. dalje. Vedno bolj očitno se je kazal vojaški pomen Aleutov in v ameriškem vojnem načrtu naj bi bili ti otoki v primeru vojne z Japonsko neke vrste most čez Tihi ocean do japonskega cesarstva. Amerikanci so tedaj začeli Aleute vedno bolj utrjevati ter na njih graditi velika letalska in pomorska oporišča. Dutch Harbour, oporišče na največjem izmed Aleutskih otokov, je kaj kmalu zaslovel poleg drugih ameriških tihomorskih oporišč, kakor so Pearl Harbour, Guam, Manila, Wake in Midway.

Nekaj pa je na Aleutih zelo neprijetnega, in to je podnebje. Skozi Beringov preliv tečejo mrzli tokovi s Severnega ledenega morja in plova v teh vodah je zaradi goste megle, ki skoro stalno leži nad morjem, ter zaradi silnih viharjev, ki pogosto divjajo, možna le nekaj mesecev na leto. Prav tako je tudi z letalskim prometom. Omeniti je dalje treba tudi dejstvo, da je celo najzahodnejši otok, ki pripada Aleutski skupini, še vedno oddaljen celih

2000 km od najsevernejše japonske točke

Težko je presoditi, v kolikšni meri so Amerikanci v zadnjih letih Aleute izkoristili za vojno oporišče. Znano je le, da so v ta namen žrtvovali velike vsote denarja. Vsekakor — pravijo iz srednjeevropskih virov — je bilo izkrcanje Japoncev na Aleutih za Amerikance hud udarec bodisi zato, ker se je s tem vsaj deloma podrl most, kakršnega so si Združene ameriške države zamislile vprav v Aleutih, da bodo po njem »zabodle v srce« Japonsko, bodisi zato, ker se je s tem izkrcanjem vojno področje približalo Aljaski.

Na vseh Aleutih je komaj 1000 ljudi

Dočim je na eni strani Aljaska za Združene ameriške države v vojaškem oziru izrednega pomena (bogata je na bakru, cinku, lesu in krznu), je na drugi strani prebivalstvo v tej deželi zelo redko naseljeno. V vsej Aljaski živi komaj kakšnih 73.000 ljudi, od teh pa na Aleutih komaj 1000. Zdi se, da Aljaska tudi v vojaškem oziru ni tako pripravljena, da bi v primeru morebitnega japonskega napada nanjo mogla nuditi kak večji odpor.

Besedilo: Jože Tomažič

Pogorska pravljica

Risal Jože Beranek.

16.

Učitelj si je bil nalašč pustil rasti črno brado, da bi ga skrivala pred grofovo jezo. Ko je prestopil očetov prag, je hotel poskusiti, če ga bo kdo vendarle spoznal. Snel je klobuk in pozdravil očeta:

»Dober večer!«

17.

»Bog daj,« je odzdravil stari mizar in pogledal od svojega dela. Pazljivo je gledal tujca in ni vedel ali bo sreča ali nesreča. Nehal je z delom in pustil obličje, ter ženi zaklical:

»Prinesi luč! Nekdo naju je obiskal.«

Bajni zaslužki

Iz nekega poročila odbora, ki se v Združenih ameriških državah bavi z vprašanjem zaslužkov, se vidi, da je bil lansko leto v vseh Združenih državah najbolje plačan nekdo Louis Mayer. Omenjeni odbor je ugotovil, da je ta mož leta 1941 imel nič manj kot 704.000 dolarjev. Za njim sledi, oziroma je lani sledila po svojih bajnih letnih prejemkih George Hil, ravnatelj neke tobačne družbe. Zaslužil je 450.000 dolarjev. No, če jih je res zaslužil, je drugo vprašanje, za čemu dvema pa slede po vrsti filmski igralce Clark Gable s 357.000, ter njegova poklicna tovariša Charles Boier z 215.000 in Deanna Durbin z 203.000 dolarji. Ze če bi bile to lire, se ti petičniki ne bi mogli pritoževati, da ne morejo živeti, čeprav bi bile njihove življenjske potrebe še tako velike in okolje, v katerem žive še bolj razkošno, kot je že sicer. Amerika nas tudi s takšnimi svojimi poročili res naravnost izjavi

SELMA LAGERLOEF:

NA RAZPOTJIH SRCA

ROMAN

V svojem odhodnem spričevalu iz gimnazije v Karlstadu je imel Karel Artur zapisano najodličnejšo številko, kakor svoje čase Erik Gustav Geijer. In sprejemni izpit na vseučilišču v Upsali je bil za Karla Arturja prav takšna igračka kakor za Geijerja. Gospo polkovnikova je okrogločlena profesorja Geijerja pogostokrat videla in ga imela tudi večkrat v gosteh. Nedvomno je bil profesor Geijer nadarjen in slaven, toda ona je zmerom mislila, da črna tudi Karel Artur enako bistro glavo in da bi lahko nekoč dosegel tudi to, da bi prihajali poslušati njegova predavanja prestolonaslednik Oskar, deželni glavar Jaerta kakor tudi soproga polkovnika Silfverstolpe poleg vseh drugih slavnih osebnosti v Upsali.

Jesen leta 1826 je prišel Karel Artur na vseučilišče v Upsali. In ta semester, kakor v vseh drugih, je vsak teden poslal domov po eno pismo. Nobeno njegovih pism ni romalo v poč, do zadnjega vsa je gospa Beata Ekenstedt shranila. Sama zase je ta pisma vedno znova prebirala in vsako nedeljo, ko se je družina zbrala, je imela navado prebirati novodošlo pošto. Saj je kaj takšnega lahko delala. Pisma so bila takšna, da je bila z vso pravico lahko ponosna.

Gospa Beate je vedno bolj sumničala svoje sorodstvo, da pričakuje, da se bo Karel Artur nekoliko slabše izkazal, ko bo prvič zdama. Zmagoslavje pa je bilo za gospo, ko je mogla sorodnikom prebrati, da je Karel Artur najel ceneno sobo, da je na trgu kupoval maslo in sir, da je lahko jedel na svojem stanovanju in da je ob petih zjutraj vstajal in po dvanajst ur na dan delal. In za nameček se tisti spretno izbrani izrazi, ki jih je v pismih rabil,

potem pa vsi izrazi občudovanja, ki jih je naslavljal na svojo mater! In za noben denar si gospa polkovnikova ne bi dala vzeti pravice, da bi smela prebrati prošto Sjoeborgu, ki je imel eno izmed Ekenstedtovih za ženo, in svetniku Ekenstedtu, stricu svojega moža, kakor tudi Basen Stakeju pisma, v katerih je Karel Artur, ki je živel zunaj v drugem mestu, izražal prepričanje, da bi njegova mati postala pesnica prvega reda, če se ne bi držala svoje dolžnosti in ji ne bi bilo treba živeti le za svojega moža in otroke. Ne, za noben denar na tem svetu ne bi opustila te priložnosti, ki jo je tako rada izrabila. Kakor je bila navajena na vse mogoče priklone in čaščenje, toda teh besed ni mogla prebrati, ne da bi ji solze zalile oči.

Toda največje zmagoslavje je gospa polkovnikova slavila pred božičem, ko ji je Karel Artur javil, da denarja, ki mu ga je bil oče dal za na pot v Upsalo, ni zapravil, temveč ga bo še približno polovico prinesel s seboj domov. Tedaj sta bila proš in svetnik popolnoma osupla, Basen Stake pa se je pridušal, da se kaj takšnega še nikoli ni zgodilo in da se tudi nikdar več ne bo. Da, Karel Artur je bil čudo, o tem si je bila vsa družina popolnoma enih misli.

Brez dvoma se je gospa polkovnikova čutila osamljeno, ker je Karel Artur večji del leta prebil na vseučilišču. Toda njeno veselje nad pismi je bilo preveliko, da bi si sploh mogla misliti, da bi lahko bilo kaj drugače. Če je poslušal predavanje velikega norvomagantnega pesnika Atterboma, se je znal na neverjetno zanimiv način razpisati o modroslovju. Kadar je prišlo takšno pismo, potem je znala gospa Beate cele ure dolgo sanjati o tisti nesluteni veličini, ki jo bo Karel Artur še dosegel. Sploh ni dvomila o tem, da ugne postati prav tako slaven kot profesor Geijer. Res, znati pa je bil prav tako velik mož kakor Karel Linee. Zakaj neki ne bi mogel postati enako slaven kakor slednji? Pa recimo, kakaj ne bi mogel postati velik pesnik — drugi Tegner?

Za vsake božične in letne počitnice je prišel Karel Artur domov v Karlstadt. Vselej, kadar ga je gospa Beate videla, se ji je

zdel vedno močnejši in lepši. Sicer pa se ni v nobenem drugem pogledu spremenil. Zmerom se je do svoje matere vedel enako ljubeznivo, enako spoštljivo do svojega očeta in enako vedro in šaljivo do svojih sestra.

Sem pa tja je gospa Beate postala tudi nestrpna, ker je Karel Artur leto za letom vlek el svoje študije v Upsali, pa ni bilo mogoče zaznati prav nobenega napredka. Od vseh strani je čula zagotovila, da mora imeti Karel Artur, če hoče prestopiti veliki državni izpit, na razpolago dosti časa, da se lahko na vse pripravi. Kar pomisli naj, kaj se pravi položiti izpite in dobiti spričevala in sicer iz vseh predmetov, ki se predavajo na vseučilišču, kakor so na primer zvezdoslovje, hebrejščina in geometrija. Vse to zahteva svoj čas. Gospa polkovnikova je dejala, da mora biti strašanski izpit in vsi so ji dali v tem prav, le da so rekli, da se to, edinole zaradi Karla Arturja, pač ne bo dalo spremeniti.

Pozno jesen leta 1829, ko je bil že v sedmem semestru v Upsali, je Karel Artur v največje veselje gospe Beate napisal pismo, da se je prijavil k izpitu iz latinščine. Sicer to ni noben posebno težak izpit, je napisal, pa vsekakor je bil človek mora biti v latinščini temeljito podkovan, če hoče, da ga bodo pripustili k velikemu državnemu izpitu.

Karel Artur se ni dosti ponašal s svojimi pismenimi deli. Rekel je le, da ne bi bilo napak, če bi izpit imel že za seboj. Sicer se ni preveč vneto in temeljito bavil z latinščino, kakor tudi mnogi drugi ne, pač pa sme navzle temu upati, da mu bo šlo po sreči. Za nameček je pristavil v pismu, da je to v tekočem semestru poslednjičkrat, da se s pismom oglašja svojim staršem. Čim mu bo znan izid izpita, se bo takoj odpravil domov. Zagotovo pa upa, da bo za konec novembra že lahko objel svoje starše in sestre.

Ne, Karel Artur si ni preveč belil glave z latinskimi izpiti in tega je bil sam zelo vesel, kajti, na kratko povedano — mož je padel. Profesorji so si bili dejansko dovolili to, da so ga vrgli, čeprav je imel v svojem odhodnem spričevalu iz karlstadske gimnazije v vseh predmetih najboljšo oceno.